

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ 1979 ЧЫЛДЫҢ 9 АЙЛАРЫНДА КҮРҮНЕ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕНИНИҢ ТҮҢНӨЛДӨРИНИҢ ДУГАЙЫНДА ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИНИН ДЫҢНАДЫ

Продукцияны көй-көй кезиктерин бүдүрүшүнүн планын күүсеткен. Эртеңки чылдын бо үзүмдө деңизерге, үлөтүрү бүдүрүшүнүн кемчээли улагаткан.

Продукция сыйгарымын болгаш өздүк темининики планын күүсеткенге эң чыгуу адырлар айы-биле көргүзгө мыйдыг.

Ыйык ажал-агыймын эргелели	102	119	103
Тудуг кезектеринин болгаш конструкторларнын заводу	94	102	104
Улуг-Хем ыш үлөтүр ажал-агыймы	95	88	93
Чурт үлөтүрүнүн эргелели	89	100,0	99,0
Автосептеге заводу	100,8	103	104
«Сельхозтехника» куркомтеди	105	102	104

Үлөтүр продукциянын эң чыгуу кезиктерин 1979 чылдын 9 айларында бүдүрүп үндүргөни тус-тузуна көргүзгө мыйдыг:

	9 айларда бүдүрүп үндүргөни	1979 чылдын 9 айларында бүдүрүп үндүргөни	1978 чылдын ош уезинде бүдүрүп үндүргөни
Хөмүр-даш—муң тонна	553	103	
Электри энергиясы—млн. квт. шак	86	97	
Шой кудары—тонна	487	105	
Тудуг ышын болгаш оттулар ышты сөөтүрү—муң кубометр	211	95	
Оюн иштине тудуг ышын—муң кубометр	189	97	
Дилег материалдары—муң кубометр	104	102	
Мебель—муң рубль	897	100,7	
Культура-амыдарлардын, ажал-агый эргелелин бараанары—муң рубль	1337	105	
Тудугга хергелээр чугай—тонна	2300	106	
Тудуг туубузу—млн. кезек	22,6	106	
Чыпч элээр демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер—муң кубометр	43	103	
Сорттуг даг-лаугу—муң тонна	90	97	
Хөм идиш—муң эжеш	69	107	
Кидис идиш—муң эжеш	80	124	
Дааранмага үстүрүшүн продукциянын дааранын нормалык өрөтөк-өзөс чоңа алырга—муң рубль	1231	101	
Балык тудары—тонна	135	152	
1 черендик субпродуктулары-биле кады эт—тонна	5472	92	
Колбаса кылгалары—тонна	995	104	
Чалак сүт продукциясы—муң тонна	12,9	102	
Мал саржаа—тонна	446	104	
Даган—муң тонна	21,2	112	
Комбикормнар—муң тонна	25,6	99,6	
Хлеб, хлеб-булочка кылгалары—муң тонна	15,4	98	
Кондитер кылгалары—тонна	807	109	
Пиво—муң дал	115	132	
Эмгектес суусунар—муң дал	109	140	
Чемге хергелээр дус—тонна	9092	107	
9 айларда пайданылган ажал-агыймын 4 млн. квт. шак электри энергиясы, 54 тонна шой шуктуларга, 9 муң кубометр дилег материалдарын 9 муң эжеш хөм идиштерин, 46 тонна мал саржаа, 77 тонна кондитер кылгаларын, 1592 тонна дусту бүдүрүп үндүргөн.			

Бараанын продукциянын өтүшүнүн таламы-биле 9 айларда планы күүсеткенге. Продукция сыйгарымын планын 16 бүдүрүлгө күүсеткен, эртеңки чылдын бо үсине деңизерге, үлөтүр продукциянын бүдүрүшүн 18 бүдүрүлгө эвээр-жеткен, 23 бүдүрүлгө күш-ажалдын бүдүрүшүнүн таламы-биле планын күүсеткен, а 17 бүдүрүлгө күш-ажалдын бүдүрүшүнүн теминин эртеңки чылдын тос айларында кудулаткан. Тудуг туубузу, чугайы, элпеч-чыр демир-бетон конструкцияларын болгаш кылгаларын, даг-дугун, кидис идиштерин, мебельди, бирги черендик субпродуктулары-биле кады этти, даганын, хлеб болгаш хлеб-булочка кылгаларын, пиво, эмгектес суусунардын бүдүрүп үндүрүшүнүн, балык тударынын таламы-биле 9 айларда планы күүсеткенге.

Бүдүрүлгө эртеңки болгаш техникалык чедиктеринин ажалдарынын күрүнө планы 9 айларда 47 кемчелерге көрдүнгөн турган, оларын 27-эни херек кырында ажаллап өлөтүрөткөн.

В. Антоновдун фотоосу. СЭТА-нын фотоархивизм.

ОКРУГУНГА-ДАА, СЕССИЯЛАРЫНГА-ДАА

Депутат кижинин ажал-чорудуламына бүтү-ле чүдүлөр чугаа болур болтай. Мен бодум «Тилелге» совхозтун сүт-баран фермамында 20 чыл дургуунда саанчыл-лап турар мен. Менде шүптү 28 инектер бажылаатынган. Ам мөн мурнума чугу-ла соруга—1979 чылда бир инектен-не 2300 литр сүт саап алып хуазелгемин бүрүн күтүсөдөм чедип алыр. Оон ангыла депутат хуазелгеми база багыт эвес күсөдөр дөш кымын ажалдаары менен негеттинир турар.

Танды район Советинин депутатына эртеңки чер-Чер Советинин соңгудаларында соңгуктамын Кур-Чер суурунун Эрик кудумчузунда № 31 округта 28 өрөгө бар. Ында чурттагы чоңун хей кеши пенсионерлер-даа бола, олар хей ниети ажалдарына илешкейин киржи, чамдымын совозулда ам-даа ажалдаашаан. Чижээ, пенсионер Бичи-Уруг Монгуш хой кыргылаашта чылдын-ан киржин келген болгаш эртеңки хейни хой кыргычларыннын аразына болган чарышка ол ийги черин алган.

Соңгучуларым-биле ужуражаларыны кылп, оларын амдылар чурттаашып, бажык-балгадынып, уруг-дарымын киж-

инилегенин доктаамал хайгаарап турар мен. Район Советинин болгаш бистид Кур-Чер Көз Советин сессиялары болур мурнуна округтунун чурттакчыларын чыгаш, сессияга кандыг айтырчыны чугаалаарын дындадып, аяа олар боттарынын бодалдарын, шүтүмчүлдерин, арасуемелерин барын баш бурунгар чугаалажып ап турар бис. Ол ышкан район болгаш кеэзе Советтеринин хуазел алган шиптирлерин таймалырап берип, соңгукчуларым-биле оларын канчалар күсөдөрүн дугуржуп ап турар бис. Чогутур үелерге оларын мурнуна бодумун өгөттарымны кылп турар мен.

Оон ангыла депутат кижиге болгаш округтунун чурттагы чоңун негеле-хергелдерин, күзөл-бодалдарын Советке амчылар болгаш оларын күсөдөрү чугу-ла деп бодар мен. Ичтанган депутат кижиге Советтин сессияларында-даа илешкейин киржи, округтуу-даа кымын ажалдаар ужурутур-ла. Ол депутатты чугула хуазелгеми болтай.

Д. МОНГУШ, район Советинин депутаты.

КАЗАХ ССР «Северный» совхозтун тараа шөлдери чараш холдеринин болгаш хаддынгар армиларын аразында шөйкүз чоруткан. 1955 чылда кур черини шингээп алдыр-биле ажал-агыймын амгы ажалдар комбайнери Антонина Леонтьевна Жөтүң каала болгаш өг-бүзөс-биле кады депил келген. Күш-ажалын чедикшиктерин азын ошу Күш-ажалын Кызыл Туу орден-биле болгаш сес уругларын кижиге берген азын «Ички ажалдар» орден-биле шагнаан.

Күш-ажалын тилелге-биле чөөтө чаа А. Жөтүңга ССР-нин ужудукчу-комсомоламын, Совет Эвезининин Маалымы, Совет хөргөжөннер комитетинин дарганы В. В. Николаева-Терешкова байыр чедирген. Пенсия назынын бола-ала, хой уругту не А. Л. Жөтүң тараа ажалдаамын ики үезинде эки тура-биле комбайн башкарып, алды хонук дургуунда 83 гектар черлек таыччаларын болгаш, 1300 центнер тарааны бастырып ала-ла.

ЧУРУКТА: күш-ажалын тилелге-биле Антонина Жөтүңга Пресноредуктинин ортумак школанын пионерлеринин байыр чедирип турарын.

В. Антоновдун фотоосу. СЭТА-нын фотоархивизм.

Кышка белеткелди

кынап тур бис

ИДИГ БЕРГЕН

Ак-Довурактын хлеб заводу кышка белеткелди өй-шавында өткөзгөн берген. Амгы үзе эвөдтүк бо чылдын планда көрдүнгөн дериглер септелгени колдууна-ла доовулар. Хлеб бажылар бир суутунун кылтал септелгени. аки шинарды кылп доован. Ийги суутунга үтүмек септелгени база кылган. Ушкун суутунун кылтал септелгени кылп өткөзгөн. Ак-Довурактын хлеб заводу үтүмек суутунун эрга марканын суутунун болур. Оларын септээр илгил-ле белен эвес. Ышканда-даа белен илгил-ле мастер Иван Егорович Миткин эрга конструкцияны суутунунун тургунун эки билер. Оон септээр суутунун мыйкышты ажалдарын дээр-зине бүдүрүп болур.

— Ам ушкун суутунун септелгени база эки кылп алып бола, бистид завод өлөң каш чылдар иштине үзүткелчини чок ажаллап болур болгаш продукциянын шинары экижир. Суутун септээрине көрдүнгөн ажал-хөргөн тускайлаатынган — деп, хлеб заводуун директору П. Г. Хафизова чугаалады.

Заводта сүт дамчыдыгынын илгил, одалганын системанын кылтал септелгени база чоруткан. Электри шүтүмунун улаамынын бүрүн совола. Каналызынын кудуктарын сордуруп, чугула болгаш каналызына четкини шүтүтүн кылал, септээр.

Заводтун бугу оран-саваларын совогаларын шилдөл, экижирин септөө, чылгалар. Амгы үзе чугулап, бүдүрүп чорудуп турар.

Заводтун иштерине чаа дериг-херекселерин база тургусулаан. Ажалдык даган доовулар бугар чаа ийи машиналар, «Пионер» маркалыг шипшикши, «Кубас» деп үлөтүн элпел салганы ажалдарыннын ажалдарында илгил берген.

Даган шыгаар складтын тузуу ам бо күнере доовурунга коюулаан. Завод септелгени чорударына Ак-Довурактын бүдүрүлгелери, илгилы «Тыш даг-лаугу» комбинат үдүм азын көргөскөн. Комбинат ийи-бүр материалларын, дериг-херекселерин заволка берген. А бир эвес аш-чөм үлөтүрүнүн эргелели заводтарга септелгени чорударына өй-шавында сатып салып турган бола. Ак-Довурактын хлеб заводуна оон-даа хей ажалдарын кылп ап болур турган ийи.

Ышканда-даа завод бо чылк оран-савалын септөө, аргалап, чугулап, хөргөжөө эргилерин дөргөлөгөри совоуру-биле кемчелерин ап чоруткан болгаш кышка үзе ажалдаарына ик белеткени алган. Бо бүтү ажалдарын кылп чорутканы коллективтин ажалдарына таарымчалыг байлаан турганын.

Ол ышкан коллектив өмдү үзе бижиккан. Моод мурнуна ажалдарынын ажаллап үнөр болгаш күш-ажалын сымгал-чуртун ажаллар таарыгалар хой турган. Амгы үзе байдал өскөргөн, ажалдарыннын ажаллап үнөр эвээржөө. Бригада, пех бүрүтү планын оналдырып күсөдөр дөш күшү мыйкыш, кымын ажаллап ажаллап турар. Оон көшү хөргөнни — заводтун коллективин септээр ажалдарын бүдүрүшүнүн планын 1078 хуу, сыйгарымын — 103,1 хуу күсөдөрүн болур.

Н. ЧЕМЕЗОВ.

ЭКИЖИДЕР

СЭКП обкомунун бюрору, республиканын Министрлер Чөвүлени кеэзе ажал-агый техникасын ажалыг ажалдар, оон кадагалалын экижидер болгаш кеэзе ажал-агый механизатор кадрлар-биле бажылар таламы-биле 1977 чылдын ноябрь 17-де тускай доктаамал хуазел алган. СЭКП-инин XXIV болгаш XXV сессияларынын шиптирлерин ажалдарга ботталдырып келгенге тунеленде, бистид күрүнөсүнө бугу таламын дулаамчындыг азында Тыла АССР-нин кеэзе ажал-агыймын материал-техниктиг баалам бажыккан деп мыда айткан.

Амгы үзе совхозтарда 2972 трактор, 2512 чыл машиналары, 1218 тараа комбайныны болгаш муң ажал кожук машиналар, дериг-херекселер бар. Көзгө көзүзү үлүг, бүдүрүчүдү белик, конструкция таламы-биле нарчи машиналар көзү турар. Совхозтарын кол бүдүрүлгө фондусунун 30 хуу хузу ам ажал ажал-агый техникамына оналгын турар. Энергетиктиг күчүлөрүн өздүк ажал үнөрүшүнүн кол ажалдарын, мал ажалында дыка хей ажалдарын механикастар арганы берген.

Сельхозтехникамын күрүнө комитетинин база совхозтарын системанында машина-трактор парзынын техниктиг хандарылыгы болгаш септелгени чорудар таламы-биле баалам республикада тургузуп турар. Амгы үзе оларда китизин-биле чылда 42 муң чижелгөн күчүдүг септелгени мастерскялары, 560 машина турар техниктиг калдырылга пункттары, 2100 автомобиль кирер гаражтар дөш өске-даа чүдүлөр бар.

Техникамын кеэзе ажал-агыйда канчал ажаллап турарын анализтеп көр болза, мында ажаллаатыны турар кулаачыларын бары эскерип болур. Чылда элчеге, хонукта машиналарын ажаллап кылп ужурут нормалык хөргөжөө оожум өзүп турар.

Күш-ажалды организастарымын мурнакы арга-методтары кошк шиптээди ап келген. Машина-трактор парзыны кадагалалы, техниктиг хандарылыгы, септелгени кууду денделде. Техникамын ажалда чок турар хей. Белик мергежилдиг механикастор кадрлар эвээр. Оларын ажалда кан үнөр чоругу эвээржөөн. Эталон тракторга оналгы ажалга, чылда болгаш элчеге ажаллап кылп норма-чижек доктаатканын чуртунарын 65-75 хузуу болуп турар. А «Киров» икторларга оналгы ажалга, мынд нормал өске черлерин ажал-агыймын кууда денгээр, 1,5, 1,6 каткан дугу: эталон тракторга оналгы ажалга ажаллап кылп норма 7-де турда, республикада чижелгэн га 1973 чылда 5,6, 1974 чылда — 5,7, 1977 чылда—5,1, 1978 чылда—5,6 га болган. Эталон тракторунун хуиз ажаллап кылп норманы 6,6 гектар чедир көвөлдөдүр болза, ол кемчеге ДТ-75 чылда 400 тракторун бүдүргөн ажалдык кемчээлиг деп болур. Хуизе бир тракторга оналгы ажаллап кылп норма-чижек «Барлык», «Найра», «Ак-Турут», «Совет Тыга» болгаш өске-даа совхозтардык ажал коуду.

Техникамын ажалдарыннын тургустунун чуртунарын каржымы-биле үрүненич болгаш ажалын кылгалынын тунеленде оларын хой кезин үрелген. Чамдык таарыгаларда оларын тоймалган, азы өскөрлерип калдырып факталары бар. Чижээ, Улуг-Хем районун совхозтарында ажалда чорударга, 12 тракторун, 10 комбайнын, 7 автомашынын тоймалган каапкан болган. Оларын ажалп тургузарына 18905 рубль өртөктөг артык кемчелер херек.

Дыка хей машиналарын кадагалалта тургузадык, күрүнө стандартын каржымы-биле үлөтүрү фактылар бар. Шахмын чылгалда-биле, септелгени болгаш техниктиг ажалда чөмчөлүгү болур.

Сельхозтехникамын күрүнө комитетинин икжөөр.

инде кемчелер чарыгдары, машиналарын ажалдаар хуу-саалары кызырлары кайы хуу. Техника ажалдамын экижидерин долдуу-биле шиптирлерде, чүчүк-даа мурнуна кадрлар белеткээринин денгелени белидер херек. Канчал-даа кемчелерин ап турган, материал-техниктиг баалам бажылап алыр-даа болуусуна, ажал-херек дөш сатыш салым чорутуу, даандырган хуазелгенин күтүсөдөр шипылар дуржулагы кадрлар чокта чүү-даа эки буттүмөзү билдирген. Мында база-ла четестер чок деп болбас. Райондарын хой кезин механизатор кадрлар белеткээр, өрөдир планын чылдын-ан күсөтпейн турар. 1978-1979 өрөдөлгө чылдыра Каа-Хем районун ажал-агыймын механизаторларын бүдүрүшүнүн өрөдөлгөсүн курстарыга үшкү класстын 80 тракторист-машинаын белеткел алып турган, чүгө 22 киж өрөдөлгө алган. Районга 150 киж мергежил белеткери болгунерине өрөдир турда, аяа чүгө 57 кижини хаара туткан. Шах мынд байдал Чөм-Хемчикте, Тес-Хемде болгаш республиканын өске-даа райондарында бар.

Республика кемчээл-биле алып бола, ам-даа муң хире механизатор херек. Белик мергежилди кадрлар бугу механикаторларын чүгө 43 хузуу элпел турар. Механизаторлар чедикшиктен кураторлар чаргыс элчегил ажаллап турар. Көзө ажал-агыймын тускай эргилелеринин кол сорудагы болза, техникамын каалам чуртундарын, эдикчи-мастерлеринин техниктиг хандарылыгы эки организастарын, кадрлар айтырын дарып шиптирлөө, оларын четелээр, септелгени аргалагы ажал-агый чорударыннын кемчээл улагтары бар.

И. ОЛДЫРЕВ,

Сельхозтехникамын күрүнө комитетинин икжөөр.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАП: ОТЧЕТТОР БОЛГаш СОҢГУДАЛАР

ЧЕДИП АЛГАНЫНГА ООЖУРГАВАС

Кымындык аш-чөм бараан-сарым садым хой кижидик коллектив. Оон дайчык өзө, мында 22 коммунист, партия кезикчүлүгө 4 кандидаттары бактаган партия организастары болуп турар. Коллективтин ажал-хөргөжөө, коммунистерин мурнуна соругаларын дугайында шыгылы чугаа партия организастарын өткөт-соңгудалары хурамына болган. Салыг коллективтерин ажалын тунелден ажалын үндүрүп, партбюроунун ажалын анализтеп, моон соңгарты ажалын кол улаамышканын — тоодарган. Коллективтерин күш-ажалына болгаш салдарын күсөдөрү — партия организастарын ажалын чугула улаамышканы болуп келген.

Партия организастарын секретары К. Г. Киязеванын өткөт-илеткиниде болгаш коммунистерин савалдарын дайы ажалга, партия организастарын коммунистеринин мурнуна боттарынын күсөдөр дөш күженишкенин ажалдык улаамышканын келген. Салыг коллективтеринге 3 партбүлүктү тургусканын, № 19, 22, 14 магазинерге партия организастарын балыдааны организастарын ажалдык илешкелдеринге, харысчалык белидеринге дайны берген. Откөтүтү үзе партиянын хурадаларын 11 үзе, партбюроуну хурадалы 13 үзе чылда чылдырган. Партия хурадаларын идеологтук болгаш политика-идеологтук ажалдык экижидер, социалыг хуазелгелер күсөдөрине коммунистерин авангарды ролон белидер, ажалдык чамдарын комудаларын болгаш билдиргенин керип улам ийи экижидер, күш-ажал кулаачыларын ажалдаарын экижидер, 1979—80 өрөдөлгө чылдыра партия чарымынын четкине өрөдөлгөн организастар таламы-биле болгаш өске-даа айтырларымын чугаалашкан.

Коммунистер шүптү партияг дайлаатын. Оларын хей кезин өнү харысчалганын биле күсөдөр илгенин бажык херектерин өткөт-соңгудалыг чурдала денгелөө. Чижээ, № 50 магазинде бригадир анык коммунист Т. И. Шапа аяа партиялык организастарын. Белүтүчү хурадалык

нистаан. «Кожанын кожулар турар чангыс-даа кижиге турбас» деп лоузун-биле социалыг чарышты магазинер, бригадалар, тус-тус кижилер ортузунга организастарын тунелдерин өй-шавында үндүрүп, денгелетип, хөргөжөө көсүкү бодуларынче кичтенини салган. Коммунистер күш-ажал дөш шипчешкенин калбарган. Ам 120 киж коммунист күш-ажалдык коллективтерин, 160 киж ол белик атты чедип алып дөш демчелер турар. «Эң эки анык саямжы» деп конкурстук жуураылга кезжөөлөрүн, өске-даа ажалдарын организастар турар.

Партия организастарын ажалын квартал болгаш перективтиг планарга үзүлгөш чорудуп келгени коммунистерин ажалын кол улаамышканын берип, коллективтерин боттарынын мурнуна соругаларын күсөдөр дөш күженишкенин ажалдык улаамышканын келген. Салыг коллективтеринге 3 партбүлүктү тургусканын, № 19, 22, 14 магазинерге партия организастарын балыдааны организастарын ажалдык илешкелдеринге, харысчалык белидеринге дайны берген. Откөтүтү үзе партиянын хурадаларын 11 үзе, партбюроуну хурадалы 13 үзе чылда чылдырган. Партия хурадаларын идеологтук болгаш политика-идеологтук ажалдык экижидер, социалыг хуазелгелер күсөдөрине коммунистерин авангарды ролон белидер, ажалдык чамдарын комудаларын болгаш билдиргенин керип улам ийи экижидер, күш-ажал кулаачыларын ажалдаарын экижидер, 1979—80 өрөдөлгө чылдыра партия чарымынын четкине өрөдөлгөн организастар таламы-биле болгаш өске-даа айтырларымын чугаалашкан.

Коммунистер шүптү партияг дайлаатын. Оларын хей кезин өнү харысчалганын биле күсөдөр илгенин бажык херектерин өткөт-соңгудалыг чурдала денгелөө. Чижээ, № 50 магазинде бригадир анык коммунист Т. И. Шапа аяа партиялык организастарын. Белүтүчү хурадалык

доктаамал эрттирп, планын оналдаар, күсөдөр, күш-ажалдык сагыла-чуртунун бажыларын таламы-биле айтырларыны үрүлүчү чугаалашып келген. Илгилдерин, политформаларын доктаамал эрттирп, магазинер ажалдык чамдарын чарыш хаара туткан. Көсүкү агитацианы эки тургускан. Ол ишкан коммунистер О. Оюн—политформаларын, М. И. Удуракын — эш хуу суудунун, М. В. Гонюков — хан солун ажалын, Г. В. Горбунова—идеологтук ажалдык харысчалар партияга дайлаатынган ажалдык күсөдөрүн турар. Хей-интичи даалганы канчалар күсөдөрүн турарынын дугайында коммунистерин өткөттары партия хурадаларын дайызын практикаларын келген. Партбюроунун ажалын илгил эки гапаларын коммунистерин үнелер көрүп, дөшкү турарын өткөт-соңгудалыг хурадала санал бергендер денгелөөн.

«Идеологтук, политика-кижидиктеги ажалды улам ийи ажал турар дугайында» СЭКП ТК-нын доктаамалыда үндүрүчүлөрүн, ажал-агый кадрларын ажалын үнелер эвээр чүгө бүдүрүлгө планынын күсөдөрүн көр эвес, харын сагыла-чуртунун, коллективте мораль-политиктиг климатты, ажалда, чурттарына таарымчалыг байдалдарын тургусканын барым-дааларын айткан. Манай дууштур аларга, коллективте чамдык ажалдар кылдыган. Партбюроуну, профвеледелерин каттыккан комитетинин шиптир-биле эртең өрөдөлгө чылдыра экономикалык билдиргенин школады, коммунистерин күш-ажалдык пландалары, агрл политикти өрөдир комсомол агитацианын бажыгымын ажаллап.

Партбюроунун ажалында эки фактылар эвээр эвес. Ышканда-даа өткөт-соңгудалыг хурадала коммунистер аяа оожурганайн, ажал-херекти шүтүмүлгөн өй-биле көрүп, четестерин эдериния орктарына доктаар турганар. Партбюроунун ажалында бир хөш четес чүгө—партия хурадаларын хуазел алган шиптирлерин күсөдөрүн коллектив контролөө келгениде.

В. МААДЫР.

Күш-ажалдын сагыла-чуртунун бажыларыннын айтырларынын өткөт-соңгудалыг хурадала база көрүдүрү турган. Күш-ажалдын сагыла-чуртунун үрүр, ажалда оналдаар, салым ажалдык чамдарын негелдеринге кангөңгөй док, оларга аш-чөм бараанарын чедир денгелөө, ажал-көргөжөө артыкка алып, азы чедир санып бербес таарыгалар бар. Бо чылдын январь айлан элпел бугу категориянын ажал-ишчилерине үрөй кылмышкын чоңа ажалдаарын системанын киргени күш-аж

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң
Президиумунуң Чарлыы

Увче ажил-ажылыкта хой чылда ак сөгкөлгө ажилдап келгени дээш куш-ажылчы ачы-харызын үнелер көргө-нинин демдээ кылдыр ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумунуң өмүзүздөгү «Куш-ажылдык тоолуу» ме-даль-биле шаңнаар болза:

КЫЗЫЛ ХООРАПАН

Анна Ефремова Антипина — пенсионер.
Клавдия Васильевна Антипина — авиаметеостанциянык техник-инженер.
Анна Алексеевна Бочегурова — пенсионер.
Андрей Александрович Пасечников — «Тыва келээ ту-дуг» трестин механизация эр-гелелини чыгарышчы.
Александр Никитича Ва-лова — Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң курсер-и.
Вера Григорьевна Полежа-ева — Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң адми-нистративтик бажыдынык дөөринчи.
Григорий Лиферьевич По-дурый — ССРЭ-ниң Курбан-кызынын Тыва республика кооперациянык инжиссатору.
Кондратий Фирсович Труха-нов — пенсионер.
Алексей Ефремович Шаб-лин — пенсионер.

КАА-ХЕМ РАЙОНДАН

Арапчак Мактинович Ала-ды — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Максим Пименович Бочка-рев — Сизим суурда пен-сионер.
Евгений Апатович Ваткин — Сизим суурда пенсионер.
Данил Николаевич Глушко-в — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Евдокия Савельевна Глуш-кова — Кундуштуг суурда пенсионер.
Георгий Афанасьевич Горш-ков — Сизим суурда пен-сионер.
Наум Евдокимович Горбу-нов — Сизим суурда пен-сионер.
Курма Багай-ооловна Дав-лай — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Анися Марковна Даликина — Эржей суурда пенсионер.
Янечмаа Ханзымиевна Данчий-оол — Кундуштуг суурда пенсионер.
Мария Ефимовна Дмитриева — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Яков Васильевич Дмитриев — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Нина Ивановна Дуларева — таныма камгалап чериниң контролеру.
Адафия Петровна Захарова — Кундуштуг суурда пен-сионер.
Егор Ионович Килин — Кун-душтуг суурда пенсионер.
Дмитрий Михайлович Куз-нецов — Кундуштуг суурда пенсионер.
Демир-оол Долданович Ло-панс — Кундуштуг суурда пенсионер.
Георгий Иванович Миков — Эржей суурда пенсионер.

Тыва АССР-ниң Дээди

Тыва АССР-ниң Дээди
Кызыл хоорай,
1979 чылдын сентябрь 28.

Часкал Кагар-ооловна Мо-гуш — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Кызылбай Домашева Оюн — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Дарья Михайловна Франки-на — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Иван Агафонович Сазыкин — Эржей суурда пенсионер.

Долгар Савдыяна Салчак — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Тумакай Ханаповна Салчак — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Бие-Уруг Мунгаловна Сан-ды-оол — Кундуштуг суурда пенсионер.

Федор Федорович Сасин — Сизим суурда пенсионер.

Сей Шогжаловна Сат — Кундуштуг суурда пенсионер.

Петр Ванфиатович Сереб-ряников — Сизим суурда пенсионер.

Татьяна Павловна Серейки-на — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Евдокия Федоровна Ускова — Эржей суурда пенсионер.

Хорулу Дачиловна Чачин — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Георгий Никитича Чер-няков — Эржей суурда пен-сионер.

Елена Александровна Чура-кова — Кундуштуг суурда пенсионер.

Иван Тимофеевич Чураков — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Елизавета Ивановна Шиму-лина — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Мария Ивановна Шырова — культура кылдынык тех-никтиг ажилчыны.

Людмила Степановна Шелку-нов — Кундуштуг суурда пен-сионер.

Егор Варламович Шелкунов — Кундуштуг суурда пен-сионер.

МӨҢҮН-ТАПГА РАЙОНДАН

Балыма Шевиевна Маа-дыр — Мутур-Аксы суурда пенсионер.

Икин Хортуу Эрденюва Хертек — районунг техниктиг ажилчыны.

ӨВҮР РАЙОНДАН

Александр Чамыянович Одуу — Хандгайтын суурда пенсионер.

БИИ-ХЕМ РАЙОНДАН

Мария Афанасьевна Вереса-нина — Халык ортумак шко-лазынын башкысы.

Валентина Федотовна Золо-тухина — «Союзпечать» са-дырчынын начальниги.

Александр Федорович Ильян — Туранин мях ажил-агылчының чех начальниги.

Серрафия Федоровна Пер-фильева — Туранин №1 ор-тумак школынын узаткан мүн бөдүрүүнүк жижизинчи.

Клавдия Егоровна Семенова — «Халык» совхозтун ажил-чыны.

Александр Ефимович Соро-кин — район ажилчыны.

Вера Егоровна Сухова — Ту-ранин №2 ортумак школынык техникалык ажилчыны.

Мария Ивановна Шибалова — Туранин амырал ханды-рылга комбинатынын ажил-чыны.

Советиниң Президиумунг Дарганы М. МЕНДУМЕ.

Советиниң Президиумунг Секретары С. КРАСНЫЙ.

1979 чылдын сентябрь 28.

Болшорүзектин судалы

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

МЕДЕГЛЕЛ

КАИР. (СЭТА). «Орму өдүнү дамгыштыр судулар эртерин аймыл чок чоруун ханды-ры» талазы-биле Оманын төлөвиди чер бөмбүрээнин ол районунга империалисттик чаа эвилдеди тургузарынын ордандышыкыны болур деп, Азия болгаш Африка улустарынын эл-сеткил катыштыр-рытта организацианын Лостама секретариатынын мана непереткек меделелинде айтыкан. Оол кол сорулгазы бола империализмге, спонизм-ге болгаш реакцига удур араб улустарынын демиселинге согушкун бөөри болур. Оманын бау-турумунун үндүрүп турар планы ол районунг бау-дуг аймыл чок чоруунга кы-

жанып, Каттышкан Штаттарга баштаган империализмге болгаш оон талдакчылары-нын стратегтик эрге-ажак-тарына дүүшкөк.

Оманын саналы болза Пер-сид мугулдурунун районунче империалисттик күрүмелерин дериг талазы-биле дорт дол-гаарлашкынчы болгаш бот-тарынын нефть талазы-биле эрге-ажактары хандырар со-рулга-биле анаа шериг база-лары тургузарычче ажык кыйгыры болур деп, докумен-тиге айтыкан. Оманын хааны Кабустун ол шиттири Кызыл далайын болгаш Индий океан-нын бассейнеринге америк

шериг флотунун илеккейжи берген уезинде, а ол шыкаш Персид мугулдурунун нефть-биле байлак черлерин эжелеп алып сорулга-биле Каттыш-кан Штаттарын талазыдан күштү ажыглаар деп докта-мал кыжанышкынчынын уезинде болган.

Реаксылыг күштериниң ин-дыг инылыг бодаларын Азия болгаш Африка улустарынын эл-сеткил катыштырмалга ор-ганизацианы шиттирди-биле буруу шаап турар болган Персид мугулдур демиселери-нин аймыл чок чоруун ханды-лары ол районунг улустары-нын болгаш күрүмелеринин боттарынын херээ болур деп меделеп тур деп ол докумен-тиге айтыла.

КЫДАТТЫҢ ЧӨҢГЭЭЛЭШКИННЕРИ

ХАНОЙ. Вьетнам информация агентилелиниң дыниатканы баштаар алдыр, кыдат чепсектиг отрядтар Вьетнам Социалисттик Республика-биле кызыгаарда чөңгөлөшкөн. Октябрь алдында ины-буру хериги боолардан үртүлүлүк болуузынын соокта 200 ажыг кыдат солдат Каобанг можунун Чунгхуа уезинде-

нин Нгокке общиназынын демиселерин шургул кирген. Аш-чепкерлик бешадарын олар үптөп алдырын боданнар. Вьетнам кызыгаарчылар бол-гаш бот-камгаладык күштери шургулчуларга өитү шавымш-кынын бергенер. Хей сангык солдаттарын алүрткеш, кыдат-тар боттарынын демиселеринче дедир эей бергенер.

Кыдаттын чатырмыкы бө-дуктери Вьетнамга удур чөң-гөлөрдө болгаш өске-даа үлү-гедилерин доп-доран сокса-дур ужурут деп, Вьетнам ин-формация агентилели онзалап демделген. Олар боттарынын агрессия үлүгдешкинериниң уржуктары дээш доду хармысалганы чүктөөр апаар-лар. (СЭТА).

БУРУУ ШАПКАН

ЛУАНДА. (СЭТА). Буш-ажыл партиясы — МПЛА-нын Төп Комитети меделеп кылган. Вьетнамнын улугуна удуз кыдат эрге-чагыргаларынын чыгаары, кыдат-вьетнам кы-зыгаары дургаар барык чар-тык миллион шериги моон-неп алганын шиттирди бу-руу шапка.

Боду база мурнуу-африкан расистериниң агрессия халлаш-кыннарына үртүлүк тавар-жып турар англаа улус төрөн чуртунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш Вьет-нам улустун эңгүз демиселин бүрүн деткип турарын меде-гелде онзалап демделген.

Маадырып вьетнам улус-биле эл-сеткил катыштыр-малгазын быжылгырычче, Мур-

нуу-Чөөн Азияга болгаш бугу делегейге тайбын база аймыл чок чорук хероон баксыра-зычче угландыр Пекинниң чо-рудуш турар политиказын бу-руу шаварычче делегейниң тайбынга ынакшылдык болгаш депшлелетиг бугу күштерин Күш-ажыл партиясы — МПЛА кыйгырган.

КОЛОМБО. (СЭТА). Шри Ланканың коммунисттик анмактар федерациязы Коломбога меделеп парлап үндүргеш, кыдат империалисттик күштер-нин деткимчеги-биле социали-сттик Вьетнамга удур база да-гыин агрессия кылдырын бодап, ВСР-биле кызыгаарда чепсек-тиг месидажышкыннери

күткүп, Вьетнамны агаар делгемиче болгаш демиселер суугарычче шургул кирип ту-рар-дыр деп демделген. Бо-да бугу чүүлөр ол чуртунг кым-да дээш болбас демиселеринге, хамаарышпас чоруунга болгаш бот-эргезинге шуут кыжа-нымшыкынын тургузуп турар.

Шри Ланканың коммуни-сттик анмактар федерациязы кыдат эрге-чагыргаларынын үлүгдешкинерин, оларын мурнуу-Чөөн Азияга байдалды боюнадырычче улаганга удур күрүмелер коммунисттик угландышыкынын эл шиттир-ли буруу шаппышан, соци-алисттик Вьетнамга удур бугу чөңгөлөрдө доп-доран сокса-дырып Кыдаттан негеп турар деп меделдеде чууалаан.

ЛИВАННЫҢ МУРНУУ ЧҮГҮНДЕ БАЙДАЛ

БЕИРУТ. (СЭТА). Ливан-нын мурнуу чүгүндө байдалды израиль дайыштырар бол-гаш ливан сепаратистер чиди-гилдерин уламчылдышкан.

Аткылажышкын сокса-дык дугайында чедип алдын-ган дугуржуга болган ол ра-йонга байдалды доктамаал бодуларычче улаган ливан эрге-чагыргаларың кемчелер-и турбүжө, «Ливаннык мур-нуу чүгүн камгалаарынын ар-миясы» деп ааар шеригтер Арвуу суурну аар артилерия-биле болгаш минометтар-биле боолган. Оон түнелинде чу-рталга бажыныкына база тарачкынырдык тараа шөл-деринге улуг когаралды чедир-ген.

Израильдик чалчак Хал-даатик дөрбөчү бөдүрүчкү өлүрүчүлери чурттуң мурнуу чүгүнү чөөн секторунда язы-бак-бүрү суурлардан 17 аур-такчылары тулап хоругдалып, ам элөөн каш неслел дургу-зунда оларын хоставайн ту-рар.

Көргөннөриң дыниаттык ту-рары-биле алдыр, төп болгаш чөөн секторларда Халдаатик шериглери боттарынын келе-лишкисини идеккейжиткен. Ол районнара Израильде-весемелде шериглери болгаш дайыч техниканы далаш-быле чорууда турар.

Ливан демиселерин кыры-га израиль укар чүл хайтмыл ужудушкунарын кылмып ту-рар. Соңгу Ливанниң Триполи хоорайынын чанында Нахр Барка болгаш Балави деп палестинерин лагерлериниң кырыга израиль самолеттар көстүп келген. Агаарда кам-галажышкынчы боо-чепсе-нин күштүк боолашкынчыга таварышкан, олар аткаарлар ужурга таварышканыр. Изра-ильдик шериг катарлери Ливанны демиселер суугарыч-ше шургул кирерин уламчыл-лап турар. Олар Сайданга болгаш Тирниң чоогуна база чоран-нар.

КУРДИСТАҢДА БАЙДАЛ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Иран Курдистанда курд тура халыкчылар биле чазак шеригле-риниң аразында боо-чепсекти-гилерин үртүлүлүшкөн. Субботада Мехабалка парти-зандар премьер-министр Са-адатин төлөлекчи Забар-лакын болгаш шажын ажал-лакчымы аттолда Аббасини оорлап алган барганнар. Эне-нэрин байдалды ужурун-да Мехабалкин бугу мез-зисини, күрүне албан пер-нуу болгаш школаларын залган. Хоорайнык язы-буру кезектеринде аткылажыш-кыннар бооп турар. Поли-ция участогуна тура халык-чыларын халлашкынчынын түнелинде 12 хоругдаат-гыныр хостаян.

«Техран таймс» солунунг дыниаттык турары-биле алдыр-га, Касре-Ширин чоогуна жанаринар доккудуу биле курдтарын аразында болган тулушкун уезинде 4 тура халыкчылар алүрткөн болгаш 10 жанары балыглаткан.

Ноусуд деп черин чоогуна жанары постуауче халлаш-кын уезинде 13 тура халык-чы алүрткөн деп, Парс агентил-ели дыниаткан.

Барын Азербайжан можун-дун генерал-губернатору Хай-гул ол районга тайбын бол-гаш аймыл чок чорукту ка-тап тургузары-биле курд чур-такчы чоңун язы-буру ке-зектериниң төлөлекчилери-биле чуугаажышкыннар чору-дарына белем мен деп, «Ба-дал» солунга интервьюнго ме-делген. Оон-биле кады курд суурларынын болгаш хоорайларынын социал-эконо-миктиг айтырмаларын шит-тирди-биле иран нефтин далакар сатканын биле бир-хүндө кирген орунлазын эрге-чагырганың шер-тер органи-зация бээрине чазакты ге-нерал-губернатор кыйгырган.

Курдистанын айтырмаларын шиттирлериниң тайбын оруктары дедир ол черин чурттакым чоңунг аразында тулап хоругдашкынчы кызыгаарлары-биле кады бо-лур ужурут деп, ол меде-гелген.

«Ола-уеде «Джомхурье э-лем» солунунг айтыр мурнуу-биле алдыр, Курдистанда тура халыкчылар-биле демис-селди камгалажыкынын чаа чыдаы эгелген. Каранычкы кижилери камбас-биле тулап хоругдал, яндийшикисини болгаш боо-чепсекти хураарын чорууду турар.

Систан болгаш Белуджистан дээр иран можунг хоорай чөвүлелинге сонгудалаар чору-дул турган төп хоорай За-хеданга байдал өөлүгү хүн-терде онзалып-биле кыдалганы.

«Мусульман эвилье» партия сонгулаларга киржиринде ойталажыкынын соокта, а 9 белуджидер — сонгулал ком-мунисттиг кижилерин ба-лашкан соода хоорайга ба-лашканкт демисел эгелген.

Ол черинг парлапталынын меделеп турары-биле алдыр, Захеданга сонгулда камгала-нын доккатор, а аштар бол-гаш ок-боо туткан контррево-люцист кижилер кудумчуларга үнүп келеш болдурбааннар. Олар Хомейниге болгаш ча-закка хамаарыштыр дорамчи-лалдык документар салып тур-ганнар.

Белуджистанын сурагылг шажын ажилдакчымы, чаа конституциянык төлөвиледи чуугалажык көр талазы-биле комиссиянык кемжигү болгаш «Мусульман эвилье» партия-нын удурткучу Моуля Аб-бас Алза Тегеранга болуунг дээш, Алза Тегеранга болуунг парламенттиң кемжигилерге тайбын чорукту келээр аргы-ларычче болгаш оон Захедан-га чедип келерди манаарычче кыйгырган.

Мексиканың Каттышкан Штаттары болза Латин Американың чурттакчы чоңунг талазы-биле ийги болгаш демиселериниң талазы-биле үшкү чурту болур.

ЧУРУНГА: чурттуң найсыралы болур Мексиканың нити хевирин. Ол болза үлет-пүрнүк, культуранык болгаш эртемниң эң улуг төвү. Хоорай далай деңгелденде 2200 метр бедикте турар. Ол хоорай Мексиканың калбак дагарынын мурнуу талазында турар.

Камера Пресс—СЭТА-ның фотоу.

МӨҢҮН-ТАПГА РАЙОНДАН

Балыма Шевиевна Маа-дыр — Мутур-Аксы суурда пенсионер.

Икин Хортуу Эрденюва Хертек — районунг техниктиг ажилчыны.

ИЖИНИҢ ЭРГЕЛЕРИНИҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КОМИТЕТТИҢ СЕССИЯЗЫ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Кижиниң эргелериниң талазы-биле комитеттин элзегилек сессия-зы Женеваның Национал ор-дуунда ажилдап эгелген. Ха-маты болгаш политикалык эр-гелер дугайында Делегей пактызынык кыркыкчилери күрүлөөр ол комитетте ба-таап турар.

Делегейиң бо документиз-биле хүзүн көрдүгүн эргелер-ин амыралда боттандырар талазы-биле боттарынын алгач кемчелериниң дугайында ба-

ТУРАЗЫНДА ААЖЫЛАШКЫННАР

БЕИРУТ. (СЭТА). Иордан хемин барын эриңдик чурт-такчылары израиль эжелекти эрге-чагыргаларынын араатан-зыг ажаллап турарынын чаа фактыларын илерен. Ол чурт-такчылары Палестинажык удурлажышкын шимчешки-ниге хамаарып турар деп буруулашкан кара-бажынаан. Палестинажык ВАФА инфор-мация агентилелиниң дыни-аттык турары-биле алдыр, Бе-эр-шевеге кара-бажынакчы-лар араатанып ажаллашкын-чылар удурланган политкор-руттарынга удур ок-боону болгаш наркак чыжы төгүлдү-рер газды ажыглааннар. Оон түнелинде 30 ажыг кижин алүрткен.

Барын эриңдик кара-ба-жынырнын администрация-зы араб патриоттарын кара өжөгээр кем-херек үлүгедик-чилери-биле кады чалгыс ка-мераларда бажынап турар деп дыниаткан.

ӨӨРҮП ЧЕТТИРИШКИН

ДАМАСК. (СЭТА). Сирияга болгаш Чооку: Чөөн чүкте база бугу делегейде депшлел-лик күштерге көрүзүп турар доктаамал деткиме дээш со-вет улуска сирия улус ханы өөрүп четтиргени илереди ту-рар деп, Сирия коммунисттик партиянык ТК-ынын Чингис секретары Халел Багдаш ме-делген. Материалдык болгаш кижиле улуг куралдарынык, делегейге ат-алдарыг Совет Эвильелиниң түрүп турары-ла национал хамаарышпас чору-ту болгаш бугу-инти тайбын-камгалаары дээш демисел-жиңи турар улустарга дуза көр-гүзүренин херээне чүгула фак-тор болур.

Империалисттик агрессияга удур, бугу талазыра ийдинал хамаарышпас чорукту быжыл-лаар дээш демиселди турар

улустарга хүн бүрүнүк поли-тиктиг, экономикалык болгаш шериг деткимчеги араб улустар беди-биле үнелер турар деп, ол чууалаан. САР-ның президентини Х. Асадтын Мос-квада чорут турар аяч-чоруу Совет Эвильелиниң турмуштары өскериниң чоңу, бөдүрүк интернационалы хүлээлгени күсүлдеринге оон быжык угландышыкынын, тайбынны бол-гаш депшлелетиг политикалык боттандырып чорударына оон протипалдымын көскүзү-биле херечилеп турар. Оон-биле ка-ды ол болза Сириянын болгаш Совет Эвильелиниң улустарынын аразында быжык харалзалар-ынч баа өйи чурттуң удур-ткучуларынын аразында бот-тоттарын долу бычтырнык элзегилек бадыткалы болур.

Садаттын бау-турумунг эконимиктиг политиказынык талазы-биле хей шүттүмүлдө-дү кылган.

Ол чока-ла эвезиң «парла-данык хостуу» эрге-чагырга-ларын улам-ла кызыгаарла-дын соокта чок ордан-лажышкынчыны, өгөөт жур-налисттерге, кыздарыштыр ин-женерлерге, шүттүмүлдө, кыз-дарышкыныкы социалдык киржикчилери база буруу шаппышан. Ол журналисттер иштеп сүрүшкүндө докку-мен, даштыкчы үнүп чорутур ужура таварышканыр. Ийди-оол Карнир удуртулузынык политиказынын дугайында шын меделелдерин биже-н-шан турар.

ЧАҢГЫС ҮН-БИЛЕ

КАИР. (СЭТА). Египет Араб Республикасынын Наци-онал-депутаттиг (чөөн үзө-диг) партизанын эгелекчи саналы-биле оппозиент күш-терини төлөлекчилериниң аңаа болган семинарынын киржикчилери ангы египет удуртулузынын иштики болгаш даштыкмы политиказын чыгыс үн-биле буруу шапка.

Эрге-чагыргаларының докка-ман ажилдан турары эрде-ле-башканырнын антидемократ-тыг методтары шүттүмүлдө-шканын, ангы Египетте прези-дентиниң эрге-чагыргазы кон-ституцияны анаа тывыскан бүрүн эрге-теринде ажил-лап турар деп, Национал-депутат-тиг (чөөн үзөдиг) партия-нын дарганы Х. Мохамед-Дин айтыкан. Оппозиент күшт-р ам түрүп турар системаны өск-керттерин чедип алар, боттут-күссөчү эрге-чагырганы пре-

зидент эвес, а чазак боттан-дырып чурттуң дээш демисел-жер ужурут деп, ол онзалап демделген.

Садаттын бау-турумунг эконимиктиг политиказынык талазы-биле хей шүттүмүлдө-дү кылган.

Ол чока-ла эвезиң «парла-данык хостуу» эрге-чагырга-ларын улам-ла кызыгаарла-дын соокта чок ордан-лажышкынчыны, өгөөт жур-налисттерге, кыздарыштыр ин-женерлерге, шүттүмүлдө, кыз-дарышкыныкы социалдык киржикчилери база буруу шаппышан. Ол журналисттер иштеп сүрүшкүндө докку-мен, даштыкчы үнүп чорутур ужура таварышканыр. Ийди-оол Карнир удуртулузынык политиказынын дугайында шын меделелдерин биже-н-шан турар.

БҮГҮ ТАЛА-БИЛЕ КӨӨР

Ажылга мажан база каныг байдалга данырлап амырал болуунга тайылбырлап баарин дилзэн чагаалар номчуучулардан редакцияга изап турар. Ол айтырдыга харыялап баарин Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунг юристконсультанты А. С. Ормактан дилзэн бис. Оон харызын моон адаанда парлады-вас.

Эргежок чугула апарган үезде албан организация, бөдүрүлгө черлериниң удур-ткучуларынын шиттириниң бугулар кайы-бир кижини ажалда дакырладык болур. Мычыл ол кижиниң ажил-мергелини бугу талазы өөрөңп көргөн, оон дакыр хүлээлгени күссөдип болур арганы бар бе, азы чок бе дээрин база көр. Бүдүрүлгө, албан органи-зацияларга кылды-бир чыл-даган-биле бир ажилдак-чыны дакырладык ажил-ладыр байдал тургустунуң келер болган. Чыжээ, ку-гула болган черлеринге, ка-дык шүттүмүгө, коммунал ажил-агын, амырал ханды-рылга черлеринге болгаш өске-даа органиацияларга

ол айтырдык бо-ла тургусту-нуп келер. Ол черлерге кайы-бир кижини дакыр-ладып ажилдадыр апарган-да, мычыл анаа чүгүле ни-женер-техниктиг ажилдак-чыларын, албан-хаандылар-ын эвес, өске-даа ажил-дакчыларын кирер.

Дакырлап ажилдадып турар кижилериниң шып-пын канчаар төлөрүн? Бо таварыгада оон кол ха-мааржы ажилдан ал турар шапыныкың 30 хуу-зун немей төлөр. Немелде төлөвирин камнап алдын-ган фонддан чорудар. Бир эвес камнап алдынтан фонд чок болза, немелде төлөвирин удурткучу кижини чорудар эргези чок.

Ажылды дакырлап ту-

Юристтин тайылбыры

лары-биле дүгүлү, долу-дугу биле күссөдип турар ужурут, ол шыкаш өске-даа техниктиг талазыра мычыл-ла сагымтыгың турарын хоюула негеп турар. Ийди, ажилчыларынын саным кызырал, оон палы талазы-биле камнал-ганы тургузар апар. Немелде төлөвирин кирер артыг ачка-төргөңниң мыды ар-га-биле камнап ал болур. Ийди, палы талазы-биле камналганы тургузар. Ону хоюула бугулар көрбөс бол-за, сан-дөө талазы-биле шыктыг хандышыкынар үнүп болур. Ману то-

дорай тайылбырларга мындай кайы-бир бугу-дугуле 10 ажылчы хергелде турган дикти. Калган брига-да тургустуна бээр, оон кемжигүнү херек кырында

Чогаалчының орук демдегелдеринден

АЛТАЙ—„АЛДЫН“ ДЭЭН СӨС

(Төнүзү, Эгеи № № 235, 239 «Шында»)

Даг-Алтайн дээрде баулуу-ла хоорай-сад чорду. Хем уянда белк даглар аразында арга иштине туттугун. Черде шаташ, Даг-Алтайн деевсазган арга-арыг, шыман, ногаан, Сибирини эи муруну чүтү. Бистинге болаарга, чыгыш, Чамдак чердеде аяноград (11) бели үнү турар.

Алтайлар ээини каш болуктерге үстү берген, бис Бистинге демге-де адамчысы Николай Димлонов, конферециянын практиктик уауртукчулары Ирина Ботатко, Инесса Буркова, москвичи шудүкчү Анастоль Парпары, неен Проконий Яетмый, корак Владимир Каянто, Б. Имантай башташ үш моод өнүк болгаш өскер-лаа торду. Бистин болуурасту СЭКП Даг-Алтай обкомуну секретары Борис Ховалевский Ачкыны уел торду.

Ош өскө болуктер шудүкчү шудүкчү бистин болуурасту таскаш «чылтанын» болуу. Ош чүк дээрде самолетка уаурчымыс ол. Баар чериле—Коч-Агач.

Бисте аэропортка үлөс турган эштер:

— Ам узавас «Айым» арты таласыга баар өскөр.

Бичин хымчымыс-лаа ол локмакын утакыны черекке алабаи.

Ош-ла доразан ЯК-40-ге олурдукан бис. Адаваста Саяк кыры шыкшан ногаан элмекер тымар. Катунь хем менчиктер шайлу берген, ош ария-биле Чүй орду дыйлаанга. Белк кылар шораялар, тайга тазы, кызык кызык өскөр.

Даг-Алтайга чоруп турган, неен шудүкчү Проконий Яетмый-биле конук найрадалагы берген бис, ол мээң таямыга олурган чүе.

— Чалып келдиңиз. Самойт

чавыаап эгеледи—деп, Проконий мындай.

Сонга өттүр көрө каапкыш, шынап-ла кайга берген мен: «Айым» арты таласында келген болдуңуз!

Кодуш дээр өш чок. Куу дээр доду. Иракта ак мениг баштарыг тас даглар көүлүдү. Адаваста кезе-кезек өткөр, колдан-колан койбар. Чүй шыназы ол. Ыш чок чөри чүтө шыла деп алаанар!

Бисте Коч-Агач районун уауртукчулары утук келди. Райкомун бирги секретары Валерий Иванович Чолтынов бо. Тымин, чолдаксымаар мага-боттук кийи болду.

Алтай национал хелтериг аймак кыстар манжааны, келген, ак казактар кырында шажак аяктар долу хымчы эжеп сундулар. Проконийн көөрүмге, кийи ээрин бээр нйе дээр шичилки, аякы азыны тыппай тузуп алган тур ош.

Бодумауу үдүмү ток кыйгаш:

— Хымчы ашкын кийи чүс харлаар боор чүе—дедим.

Проконий мээң үдүмүмүн ээрин, ийи-бирлеп локтай берди. Ол аразында көөрүмге, Владимир Каянто долу хымчыг азын дедир сунупкан болду.

— Чүс харлавыс кийи сен бе. Володя?— деп айтырдым.

Черде көктү, улус каттырган чоруп кийи болтай.

— Камчаткада ош-сиген сүстүп чыдар болтай—деди, Каянто айтыра-дыр.— Бо чердеде шыман-лаа ол чок шыманайт. Мында хымчы малдылар чүк чүтүр чүе! Даш чүй турар бе!

— Шымтын даа бол, хоолу-дү өттүр деп—деди, СЭКП Коч-Агач райкомунун бирги секретары В. И. Чолтынов уламчылады:— Ындыг откы малды суду база эки онза

болуу чүе. Хымчы кийи чоруп кийге чүс хар аныз чүе-дир ош.

Владимир Каянто алгырыш үдү:

— Кыстар, кыстар! хымчы-нар дедир берип көрүм.

Кыстар, шыман-ла, аякы дедир сунуп келдиңер. Каянто хымчыны ишкен, чачыл апарган эостеривиста чугалаан тур.

Коч-Агач— мал ажыл-агыйга район: кой, ийек, чыгыш, тее. Кой малы—өшүк. Ош чүкүргөнен ир-шордаа кыргын Оренбургту хымчы аржыны артып турар. Бишүк чөөгүнүн бүгү-өнүкүлдө бугурутканын 40 хузуу, областа—60 хузуун чүгөс чангыс Коч-Агач район берип турар.

Коч-Агач районун эмблемизм көөргө, мына малдын болгаш меллоратор кийи чүрүп каан. Ол черде тазарылг өвөс. Меллорация ол районун экономикасында база бир эң чүгүлө черин ээлеп турар, районуну деевсазган мөнгө дон чер кырында турар. Ычандык бичин Чүй темни, бичин жолдери санаваска сүт чок. Бичин сүтүткит черилде көк-сула тарып турар. Чүй шыназы узуу 160 км, дооразы 70 км каабак шөлде таттыла берген. Мында чыгыс-лаа мыш чок. «Коч-Агач» деп сөстү ошудурага, «байырыг ния» азы шуду-ла «мыш чок» дэм.

Даглар бедлеряге келерге, черини кыры Монгун-Тайга-ла ошлай. Бүтүрээр, кийи-леи хойбас тарбагылар. Ошарын мына ашарын хорун каан, тарбагылар ону билип алган чүе шыкшан, орук мында матпай берген олургулар-ла.

Коч-Агачка баргаш, колхозтор аразымын «Мунар-Таргаш» деп санаторийинге төл-

чүп алдымыс. Орта база-ла бөлүктерге чарылгалаан бис. Өөрүзүс Час-Адыр, Ак-Тал, Бедлар, Делегит, Төвөлөр деп суурлаары кезип турарлар. Бис Чанас аттыг колхозка, ширит кезеге чоругаладымыс.

Мээң эжим Нарын-Мар чүртүтү Проконий Яетмый тее көрөгө, конук созуругалам:— Туздарга конук тааржыр хире ма-шыр—деп, ол чугалады.— Буттарынын тазыаа калбак болган, шалбаага дүшөс. Ай-ийи-биле ош чүе, сүт ишсе.

— Ээини ишан яаа чорудуу боор болуурады, силерден тее харамчымыс бис—деп, колхоз даргазы П. И. Кордос баштактанды.

Бир катал Монгун-Тайгага чоруп турмады, «Мөгөс-Буренин» даргазы С. Шыдыраа болган чок-ла: «Край баары деп чугаламы болган, Монгун-Тайга-биле Коч-Агачтын аразында бичик харылаалымын ба база катал кордум.

Коч-Агач райкомунун даргазы А. К. Бордан мези-мында деп чугалам турду.

— Бо мыш чок черге ошар көөрүмү Кызылдан сөөртүп ал тур бис. Силерин «Ак-Эрик» совокотун ак баштыг хойлар деп турдуңуз. Силерде дус дээрде кооз бурууңуз хайлар деп конук чыдар, бисте ол чүеңок. Ам Дус-Лагдан сөөртүп деп тур бис. Кызыл-Коч-Агач— Даг-Алтайн—Барнаул деп агары реэини тургузар дээр ораламын тур бис.

Коч-Агачка чоруп турар бис. Сонгу чүккен келген эштерини ээини бугулар өлгөргө база киргизген бис. Алтай өт тазы өгдөн мылгалык болду. Казак өг арай өскө: ханалары чамыс, мынаалары уруу болгаш уштары эш каан, мычанды ош шиттерген.

Хоочун казак хойжу Нурза-

лим Бегенов сугга киреваниске, ош боду чок, хундулээр калайы улаштай олур. Даглар, тараа, өрөмө салды. Куррут чиггеш, неен, коркө эштеривис, шадга тожулар деп, ээрини чыгыш турдулар. Нурсалым, Улаштай Бегенов тур 700 хой каарын турар. Олар 9 уругун ала-неи. Ол колхоз 9 маайр иелер, бүгү райында 200 аяк маайр иелер бар.

Коч-Агачка эрттерген хонуктарымыс биске эң чыгыш сактымынмарын арттырган. Каш хонгады бистин Сонгу чүккен бениа келген эштеривис алтай хоюнун ажы-чачыны биле бергенер. Хундул салган хой бажын канчаар чирин кийилген айтырар апарганар. Баарында аякы аймак кыстар додуру куларга-лаа, ам ужуру мыдыг дээрини билип, мыт чок олургулар-ла.

Эртен эрте тура халаан долганым көрүлгөрдү. Коч-Агач аймак чаран. Онү ол черини ошуну Дош-Даг-лаа, Алтай-лаа дийрар. Эртеги хун дээр көргө, инаар көөргө, керияни саргымын Николай Рериятин, америк чүрүкчү Роккуэл Кетинин чүрүктари салымы кирер. Шаг шыназы Ильяжы бар чыла Н. Рерик Чүй шыназы таварын эртен көрүмү. Коч-Агачтын каас-чарам чорухууга саалар чертерген-лаа чылаам.

Коч-Агачка хун үнөп эртен аэропорт чыныда бичин хэм чымынга чымынган бис. Куш дээр, өнүдөм, эиреси шорут анвалас чок болор ош. Шортанар гүткаш, кайгачмык балым муңу амынган каа. База-ла чуга-шөк өгдөн, бисте-де Валерий Иванович өгдөн турду. Чуга-шорду-лаа, башта-ла, тымынгар-лаа эр. Ол алтай кожомык эгеледи. Ол мычаар кийи бирү-

дүкү мыан-ла эрттерер үлүү апарган.

Мээң ээлтөөм база келген. Чүү-даа болла алтайларга болар-ла билингир болгаш чок боор дээр, мындай кожомыктарын дүрүлээр ужура-та таварыштым.

Монгун-Тайга аразымын Пеш-ле, йды болуускар—мен.

Бөлей өгдө кулугурун Монгун билээ болуускар—мен.

Алтай-Тандын аразымын Адыр йды болуускар мен, Адыр өгдө кулугурун Адыр билээ болуускар—мен.

Хей черге сүрүздөп турган болду, мээң кожомыктарым эштерге таарышты Москва, Киев чүртүтү эштер база сокустарын Казактарын, кыргызтарын дугайын чугалаан черек чок, оларга чугула чок-ла билине берген. Ол кожомыктарым алтайлар катал айтырар, шажакел ал турдулар. Москвадан Баян Олгейден келген шудүкчү Имантай баа доктанын шал алды.—Ында тываларга барып мылар бээр мен—деп дир.

Чүү-даа чүе чогуур үдүшкыт. Коч-Агачта сетки-лявас ханган урун үгөн бис. Эртенге Даг-Алтай чорудайлар хымчы алчактар таарал уушкыч.

— Алтайларын Алды-Холу көрбөлдү—деп кожомул-биле чугалаавас аргам чок болган.

— Ажырбас—деп, локтия «бичимин» секретары Борис Ховалевский сөзүргүттү.— Чолон черини сөзүлгө артып каарга, чалам үш чок чүе. Катал көзүрүн билээ-дир.

Ош артык канчаар тыгал-лаар боор—Алтын чүрүктү алтай чок-биле ам-даа ужура-жыр бис.

К.Э. КУДАЖЫ.

II Бүгү-россия рейдизи чоруп тур БЕЛЕТКЕЛ БАР-ДАА БОЛЗА

Культура албан черлерини кышка белеткелдини жылма-жыл чорудар Бүгү-россия рейдизи доостун турар. Ол талаа-мы-биле Эриан районуну культу-ра албан черлерини байла-дым көрөлөинер.

Нарынын көлзү Культура бажымын септелгени сон ажылдакчылары боттары каа-ган. Бугуш, чугалааны багай өвөс, Культура одаа 250 олут-тур. Ычалаа-лаа амыг хунир-де мыда чүгө чөрип кире кийи олурар санайлар бар. Кыно, концерт көөр дээр улус-тун хей кезин бажымыннан санайларын ап алган кезини чанчыл болган. Культура бажымында чаа санайлар негеттинил турар. Ол дугайын чогуур черлерге каш улаа амын-наткан, мылгалла-лаа мынчага чедир түнмөл чок.

Котельная мыда столотояны, гостиницаны, библиотеказы, амьдырал ханжырыга комби-налы, көдзү Советти катал чымылал турар. Ош чанында бол хунирде 60 тонна оттулар көмүрүн чүлө 450 тонна дүжүртүнгөн. Көмүр-дээр соо-рутузени уламчылап турар.

Көдзү Культура бажымында нияти ирнын, танымын, шин-ини кинонун, фото-чүрүктүн бөлүмдери ажылдап турар. Уран чүдүлүш бол бөлүмдери Культура бажымынын дирек-тору Аляна Аракча, уран чүдү уауртукчуу Демир-оол Кежикти, киномаханни Суге Дүлчүр олурдуруу, хоюнун культурун амьдыралын эки-жандыга амьдуу-хуулу кирип турарлар. Клуб човуураа 8 кийи составтыг. Культура бажы-мынын ажылдык советтүн дирекциясы, партия, ажылдык комитеттери, көдзү Советтин киржилгени улур. Советтин Культура бажымынча мабуралдыг баалааны бижилер дээр 2600 рубльли берген. Ол аякы-биле районун амьдырал-хандыры-га комбинатында бот-тымын-гыр уран чүдүлүш киржикчи-лерини келер мыкч-кеви дээр-радыр деп турар.

Булуц-Бажымын көдзү Куль-тура бажымын чаа аямттыган. Ош агар септелгени шыга-ла дооулган. Бугуш, чугалааны эки. Санайлар четчер, чаа. Оттулар 65 тонна көмүрүнүн 20 тоннаам дүжүртүнгөн. Ко-тельнаяны мотурун септел-кылган, ам ажылдап эгелей берген. Ош чанында ботку-арылап аштары негеттинил турар. Чүе дээр чөйгү удеп котельнаяны тараж кылдыр амылган турган. Ук котель-ная урелген турга, катал амы-дыртыныг совокх 27 муң аякыны үндүргөн. Ош салмак-чыларынын харымангалы-зын бедилери чугула.

Культура бажымын кышка белеткел баа багай өвөс.

Мөренин көдзү Культура бажымын чаа. Септелгени доо-улган. Культура бажымын ажылдагы киргенден боор бир чыл болган. Районуну культу-ра албан черлерини эр-э-нганга эртенге чыны социалист-тер чарыкка бирги черин эр-дээр шаннаткан. Нияти ир-нын, танымын, шинини, ба-жымын, ирражыларын бөлүмдери ажылдап турар.

Б. КЕНЕШ.

Таныш бөлүмүк көдзү Совет даргазы Ф. Артына удуртуд, уран чүдүлүш илелейкиг кир-жикчи болуп келген. Артка-бөлүмдери Культура бажы-мынын директору Раиса Му-вук, уран чүдү уауртукчуу Степан Доктаалый олур удур-туп турар. Бо хунирде чогаал-чы К. Кудажынын «Дундук» деп шияны белеткел, ош рай-онун ажыл-ишчилерине ба-раалдыр деп шиттарлорон-ер. Культура бажымынча ко-тельнаяны септелгени, 59 тонна көмүр-лаштын 20 тонна-ны дүжүрүп алган. Ол мышан культуру ажылдакчыларынын оттулар 24 кубометр мыкы баа дүжүртүнгөн. Стол, сан-дайлар болгаш өскө-лаа лериг лерекселдер четчер. Иштиги, лаштыкы шимелде, каастала-ны чарыкы аары негеттинил турар. Чаа Культура бажымын кышкы бадалга амьдыралы-га белен.

Бай-Даг көдзү Культура бажымын септелгени дооул-га, Ычалаа-лаа бугуш, чугалаанын шынар чок. Санай-ларынын чымылы урелки, хоо-лайыгыштары суг амыг тур-рар. Агар септелгени катал кылдыр негеттинил турар. Ко-тельнаяны чыны боткут. Ол дугайында районуну кышка белеткелени кынаар комиссия-был моон мурунула сагызыл-га турган. Ычалаа-лаа бо хунирде четчер комиссияны берген сүмөли күстөлөн.

Районун Культура бажымын септелгени дооулган. 101 тон-на оттулар дүжүр-дажымын 19 тоннаам сөөртүп алган. Ош сөөртүлгени ам-даа уламчылап турар.

Ук Культура бажымын көдзү Культура бажымын-биле бар-мык-лаа деп белеткелди. Куль-тура бажымынын септелгени-ни эки. Ычалаа-лаа музыка керекселдери, концерт иди-хели шыгаарар өрөк бичин.

Бо хунирде Культура бажымынын «Хулуудуру» агит-органдамы Өөр районун амьдырал-хандырыне оюн-коч-терин баралдымын чоруп тур-рар. «Хулуудурунун» про-граммасы солу. Өвүрөк ая-танмырын мурунча район-ун бот-тымынгар артистери Мөренин ажыл-ишчилерини мурунча концерт киргүс-кенир.

Район төүдө уруларынч музыка школымын септелге-ни база дооулган. Класс бу-руан улур, шеверин кылдыр будаш, чугалады. Сонгаалар болгаш аяктерини сөтөн.

Чурула экистарын өрөнкү-нелерини чуралага амьдырал керекселдери келдишес. Шо-ла бичин, концерт алы чок. Бо чымын хореография классы амьдыр дээр өрөк тымыл-баан. Музыка керекселдери ынгжар өрөк бичин. 50 тон-на оттулар дүжүр-дажымын чүлө 16 тоннаам дүжүртүп алган.

Кыскамы-биле чугалаарга, районуну культуру албан чер-лерини нияти байлаы ми-нанды-дыр. Айттыгдан четтес-терин дээр чалдылар—куль-тура албан черлерини амь-дакчыларымын чүлээтени.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

КРОСС

Совет Тыванын 35 чыл болган өнига база ленинчи комсомолдун 61 чыл өнига турсааткан «Молодежь Тувы» солунун шыналы дээр күсүк бросс маргылаамы арктик шиттары хунирде Кызылда Н. Гасгелю аттыг парика болуп эртен. Аныа найыскалдың школаларынч, ортумак, доди өрөндөгө черлерини шилдик командалары кирешкен. Нияти-биле 200 аякы кийи ПГО норманын дузаарына кирешкен ол.

Школалылар аразында болган маргы-лаага № 14 школынын өрөнкүлери эң илелейки болуп, бирги чери ээлэн. № 15 биле № 7 школалар ийги, үшүк черлерде. Болдарынч муң метрге чары-жынта эң эки үени № 14 школынын өрөнкүчю Александр Пузанов көргүскөп. Ол айыткан хемчөөлдү 3 минута 1 секундала эркен. Уругларын 500 метрин чары-жынта Валентина Михайлова (№ 15 шко-ла) шыгарган.

Ортумак, доди өрөндөгө черлерини аразында авторук техникумун сургуу-лары эки белеткеленин көргүзүп, эртен мыгы ленинчи адын база катан бачы-каан. Ол техникумун сургуулу Юрий Маныл-оол 1 километрин чарыжынта эң эки үени көргүскөш. 60 хемчөөлдө эркен чыгы чөмпюн адын база салбаан. Херез-жен спортчуларын аразында башкы уни-версиалык спортчуу Людмила Бушманов 500 метрин 1 минута 23 секундала эр-кен, бирги чери алган.

Кызылдың сүт заводунун төлөзү, хаак-ка маңаарына республиканын шымарк чаакчыларынын бирөөн Николай Саников 1000 метрин 2 минута 19 секундала эр-кен, эң эки үени көргүскөн.

Амьдыл бугурунче тилекчи болган спортчуларга «Молодежь Тувы» солунун шыналарын тымыскаан.

ЧУРУНТАРДА: «Молодежь Тувы» солун-нун шаңкалы дээр чыл бурда болуп тур-рар кросстун ийи даныяр чөмпюну Ю. Маныл-оол (устуна); 1000 метрге эң эки үени киргүскөн Н. Саниковтун финиште

халып келгени (ортунада); херезжен спортчуларынын 500 метрге чарымынын үзүмдө. В. ЧАДАМБА.

ТҮҢНЕЛИН ҮНДҮРГЕН

Совет Тыванын 35 чыл база Делегейнин уруглар чымыга турсааткан фотодегелге Кызылдың «На-йраа» кинотеатрында дегелтиген. Мында дегелти-ген чүрүктарини авторларына тус-тус шаңдаларын тымыс, тилекчилерин илереткен.

В.ЛКЕМ Тыва обкомунун секретариатынын, республика-нын Культура министрство-зунун коллегиясынын, профоб-лукчулунун президиумунун, профсоюздеринге эргелелин коллегиясынын болгаш Тыва АССР-нин Журналистер элели-нин баштаар черинин адын кытган доктаалын бугулар бо-чылдык октябрь 11-ден 31-ге чедир Совет Тыванын 35 чы-лыга болгаш Делегейнин уруглар чымыга турсааткан фотодегелгенин организастаан.

Дегелгеге профессионал фото-графтарынын болгаш аныа хандыкшылдыг чөрип беш ав-торунун 150 аякы амьдылар дегелтиген. Ош апында аныа профсоюздеринге эргелелинч ири болган таны асанблени-ниг фотобулумунуну, аныак техниктер станциязымын бол-гаш № 15 школының фотобул-гүмдери кирижкчилери база кирешкенер. Нияти-биле фотодегелгеге кирген амь-дылар негелгес дүжүр турар болгаш тема талазы-биле хей язы талазы дээрин оркомне-тет демгелээ.

Журиини шиттиринге үн-дөлдөгө, республиканын фото-делегелгенин, оркомнети дараазында шиттирин хүлээп алган.

«Фоточуруктарың жанр талазы-биле» категориязына I черини дипломун болгаш аякы шаңкалы А. ЗАЙЦЕВ-КЕ «Набатова кезишкын кы-лым тур» деп ажылды дээр; II черини дипломун болгаш аякы шаңкалы В. СЕМЕН-КОВИЧИГЕ «Пехте» деп чүрү дээр; III черини дипломун болгаш аякы шаңкалы Л. КА-РИХКЕ «Эргинтикчек чада» деп ажылды дээр тыпыср.

«Хой талазыг фоточуруктар» деп категорияга I черини дипломун болгаш аякы шаңкалы Д. УЮСОВКА «Күс» деп ажылды дээр; II черини дипломун болгаш аякы шаңкалы К. А. Селев-вич чорудар. 13.50—Медээлер. 13.55—15.40—Чалар.

КЫЗЫЛДАН 15.40—«Орус дым өрөнкү турар бис», 6-ты тележытээ.

МОСКВАДАН 16.00—Медээлер. 16.25—«Кижилер болган смдстар», Эртем-таймылбаралдыг фильм.

А. ЗАЙЦЕВКЕ «Ак Доу-рактын энергетиктери» деп ажылды дээр I черини дипломун болгаш аякы шаңкалы; II черини дипломун болгаш аякы шаңкалы В. САВИ-НЫХКА «Бо делегейин кай-гамчыктымын» деп ажылды дээр; III черини дипломун бол-гаш аякы шаңкалы В. ЧА-ДАМБАГА «Хүреш» деп ажыл-ды дээр тыпыср.

«Спортчу фоточуруктар» деп категория талазы-биле I черини дипломун болгаш аякы шаңкалы деп амьдылар дээр; II черини дипломун болгаш аякы шаңкалы В. СА-ВИНЫХКА «Тайбын» деп ажылды дээр; III черини дипломун бол-гаш аякы шаңкалы Р. ПЮР-БОГЕ «Эжишкилер» деп ажылды дээр тыпыср.

«Чугула теманы көргүскөн фоточуруктар» деп категория-га I, II, III черини дипло-мун болгаш аякы шаңкалы шит-тирлээ.

Хундул бижиктер болгаш 10-10 рубль-биле дараазында эштерини шыгарар:

О. ПОНОМАРЕВАГА «И-на биле Кнопка» деп ажылды дээр; **В. САПЕЛЦЕВКЕ** «Кок-Тейин хандырымы» деп ажыл-ды дээр; **Б. ЧЕРНОУБОВКА** «Азас-тын аялгалары» деп ажылды дээр.

Фотодегелгеге кирешкен коллективтерден I черини дипломун Тыва АССР-нин профсоюздеринге эргелелинч ири болган планка асанблени-ниг фотобулумуну тымыср. II черини дипломун аныак техниктер станциязымын фото-бөлүмүнүн, III черини дипло-мун Кызылдың № 15 шко-лында фото-бөлүмге тымыс-ри оркомнети шиттирлээ.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ОКТАБЬР 17-ДЕ

«НАЙРАЛА»: «Бүшүк киж» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 17.10, 19.00, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ева узуксаан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чаш үенин соода чүс хонук» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, «Емельян Пугачёв» (2 сериялыг) 16.40, 19.40, шактарда.

«ВОСТОК»: «Мээң акым—далаг» 15.00, «Хамчыктыг шай-далага» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ОКТАБЬР 17-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 10.00—«Уч». Информастыг программа, 10.40—Эртеги гимнастика, 11.05—«Коммунисты Уран-чечен филь. 12.50—«Кино ани-чоруктар» клузу», Дамчыдалганы Ю. А. Селев-вич чорудар. 13.50—Медээлер. 13.55—15.40—Чалар.

КЫЗЫЛДАН 15.40—«Орус дым өрөнкү турар бис», 6-ты тележытээ.

МОСКВАДАН 16.00—Медээлер. 16.25—«Кижилер болган смдстар», Эртем-таймылбаралдыг фильм.

17.00—«Москва Кремлинн архитектуразы». I-ги дөмчө-дылга.

КЫЗЫЛДАН 17.30—«Бистин аалчыларымыс». Концерт. 18.25—Теле-медээлер. 18.35—Телемедээлер (тыва дылда). 18.50—Чарал-лар.

МОСКВАДАН 18.55—«Шушеское 1979 чылдың күзү». «Ленин-биле атынчи оруктан» деп Бүгү-үзүлдө конференциянын бол-гаш Красноярск крабга совет литература хунирини дуга-йында. 19.40—«Чурук бүрү-дүне—хүн». 19.55—«Буян-ос-Айреске интервью». Москва-ның В. Маяковский аттыг

агаар

Кызылдың агаар станция-зынын динатканы бугулар алдыга, бичүн республикага көжүп турар булууттар, чам-чык черлерге хар лоумактыг чызе чар. Барым чүк ула-

үлелериг театрынн филь-мизини баштайгы көргүзүү Агору—Г. Горюкин. Чап-сарда—Бөгү дегелгед. Ин-формастыг программа, 22.30—«Уч». Информастыг про-грамма, 23.00—01.15—Спорт программалы. Төнгөдө—Бөгү дегелгед. Информастыг программа.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 17.30—«Москва комсомолу-нун ажыл-херектери». 18.00—Делегейин бичин оолдарын «Кройлар» деп аныа кызы-лын концерт, Дуртукчуу—М. Флеминг.

КЫЗЫЛДАН 18.55—«Оруктар горзон-тулар». Документалдыг фильм. 19.55—20.40—«Дундү-скаяны каазы». Телефильм.

Ада-чуртун Улуг да-йымынын хоочунарымын кичээнгейнге

Ноябрь 7-ини байырла-ныч бугурунче Ада-чуртун Улуг дайымын киржикчиле-ринден болган инвалиттери-ден азы-чем барааларыга чагыларын Кызылдың амь-салды хүлээп алды.

Чагыларын октябрь 17-ден 25-ке чедир (аыштактар хун-ирден аныла) хүлээп алыр. Адрес: Кызыл хоорай, Октя-брьскаа кудумчуу, 29. Азы-чем салды, 8 дугар кабинет, оркдалас. Айтырларымын дараазында телефон дамчыштыр кылдыр: 2-17-78.